

Pohjoisen Suomen työväen äänenkannattaja

Tauno Saarela: Kansan Tahto. Pohjolan työtätekevien lehti. Kustantaja Yrjö Mäkelin -seura ry. Gummerus 2006 Jyväskylä. 448 s.

■ Tammikuussa 2006 kansalaisyhteiskunnan pioneereista satavuotisjuhliiaan vietti *Kansan Tahto*, Oulussa vuonna 1906 perustettu ”köyhien ja sorrettujen äänenkannattaja”. Juhlan kunniaksi julkaistu historiantutkimus *Kansan Tahto – Pohjolan työtätekevien lehti*, on dosentti Tauno Saarelan näyte siitä, kuinka kertoa oleellinen poliittisen lehden menneisyydestä tilaustutkimuksen asettamissa rajoissa. Saarela on keskittynyt puhtaasti Kansan Tahdon sisällön tarkasteluun. Hän tuo esille Kansan Tahdon uutisoinnin aiheet, tyylin ja tavoitteet, pohdii millaista kuvaa Kansan Tahto uutisillaan ja kirjoituksillaan halusi lukijoilleen luoda. Saarela valottaa myös lehden alueellista roolia pohjoisen etujen vaalijana ja sitä, miten lehti reagoi periferian ja keskuksen eturistiriitoihin niin liikkeen sisällä kuin valtakunnan päätöksenteossakin.

Sen sijaan Saarela ei pohdi Kansan Tahdon roolia työväenliikkeen toimijana, ei nivo lehteä työväenliikkeen organisatoris-hallinnolliseen konteks-

tiin tai tarkastele sitä mielipidevaikuttajana suhteessa muihin Pohjois-Suomen poliittisiin lehtiin. Hän olettaa lukijan olevan kyllin sivistynyt osataksseen itse liittää tapahtumat laajempaan yhteyteen, minkä vuoksi hän taustoittaa uutisointia sekä siihen vaikuttaneita tekijöitä yleensä niukasti. Yllättävää kyllä valittu linja toimii – tosin vain lehden sisällön kuvauksen ja analysoinnin osalta. Vuorovaikutussuhteiden sivuuttaminen kaventaa ymmärrystä Kansan Tahdon toiminnasta ja vaikutuksesta ilmestymisalueellaan – sanalla sanoen Kansan Tahdon merkityksestä Pohjois-Suomen yhteiskunnallisessa elämässä. Kansan Tahto ei elänyt tyhjiössä vaan pyrki julkisen keskustelun kautta antamaan ja ottamaan niin kuin muutkin poliittiset lehdet.

Saarela on jäsentänyt lehden historian kronologisesti. Tutkimuksen rungon muodostavat päätoimittajien (Yrjö Mäkelin, Niilo Nikkilä, Into Kangas ja Yrjö Rautio/ Eero Madero) mukaan nimetyt neljä lukuja, joita täydentävät lehden kannalta ratkaisevista vuosista 1907–07 ja 1919–30 kertovat luvut. Päälukujen alla Saarela esittää lehden aineistoa teemaattisesti nostamalla esiin kullekin aikakaudelle tärkeimmät aiheet. Tällä tavalla Saarela tulee samalla seuloneeksi lehden sisällöstä teemat, jotka toistuvat vuosikymmenestä toiseen, eli kirjoitukset työväenliikkeen menettelytavoista, työväestön toimeentulosta sekä kansalaisoikeuksien toteutumisesta yhteiskunnassa. Erityissävynsä Kansan Tahdon uutisointiin antaa pohjoinen

näkökulma, joka kuitenkin monessa yhteydessä supistuu oululaiseen näkökulmaan.

Lehden sisältöön vaikutti myös kunkin päätoimittajan oma näkemys työväenlehden yhteiskunnallisesta ja poliittisesta tehtävästä. Yrjö Mäkelinin aikana uutisoinnissa näkyi vahvasti ohjaus ja opastus, haluttiin valistaa lukijat ”oikeaoppiseen” työväenliikkeen toimintaan. Taustalla vaikuttivat liikkeen toiminnan tuoreus, mutta myös yleensä työväenliikkeen sivistyneistön (Mäkelin mukaan lukien) näkemys työväestön toiminnan vaistovaraisuudesta, kykenemättömyydestä itsenäiseen ammatilliseen tahi poliittiseen toimintaan. Niinpä Kansan Tahtokin keskittyi alkuvuosina neuvomaan pohjoisen tukkityöläisiä, kuinka heidän olisi järjestäytyttävä isojen liittojen alaisiin kunnallisiin osastoihin työmaakohtaisten työhuonekuntien sijaan. Sanellessaan ohjeita ylhäältä alaspäin Kansan Tahto ja Mäkelin sivuuttivat kokonaan tukkityöläisten kokemukset ja näkemykset ongelmaratkaisussa: muun muassa heidän huomionsa työn liikkuvasta luonteesta, ja sen asettamista ehdoista ammatillisessa järjestäytymisessä.

Kymmenen vuotta myöhemmin (1917) tunnetusti kansallismielinen Mäkelin koetteli jälleen kepillä jäätä yrittäessään innostaa pohjoissuomalaista työväestöä suojeluskuntatoimintaan. Tälläkään kertaa työväki ei huomionnut Kansan Tahton suosituksia vaan toimi itsenäisesti ja valitsi järjestyskaartit. Saarela tekee Kansan Tahton linjasta terävän yhteenvedon todetessaan, että

oikeaoppisuuden korostaminen uutisoinnissa esti toimittajia näkemästä niitä mahdollisuuksia, joita työväestön aktiivinen ja itsenäinen toiminta työväenliikkeelle tarjosi.

Lukijat eivät kuitenkaan pahastuneet Mäkelinin idealismista, olihan tarjolla myös armotonta yhteiskuntakritiikkiä niin yleisessä uutisoinnissa kuin pakinoissakin. Kaikista lehden pakinoitsijoista Mäkelinin luoman Riitahuhdan Esan maine on kantanut kauimmas. Hänen kauttaan Mäkelin toi kansanomaisin sanankääntein esille yhteiskunnalliset epäkohdat ja herätteli lukijoiden tyytymättömyyttä, mutta loi samalla uskoa tulevaisuuteen ja työväestön mahdollisuuksiin vaikuttaa elämäänsä. Pohjoisen työväenliike manifestoi vuonna 1923 vankilassa kuolleen Mäkelinin muiston ensin patsaana ja vielä vuosikymmeniä päästä kadunnimenä.

Kansalaissodan jälkeen Kansan Tahton tulevaisuus oli vaakalaudalla useaan otteeseen. Vuosina 1918–30 Kansan Tahto ja sen seuraajat (*Pohjan Kansa, Pohjan Voima*) lakkautettiin viranomaispäätöksillä neljä kertaa. 1920-luvulla lehden uutisissa ja kirjoituksissa korostettiin erityisesti sananvapautta ja kansalaisoikeuksia, joiden polkemisesta lehdellä ja työväestöllä oli omakohtaisia, karvaita kokemuksia. Kun lehti vuonna 1945 alkoi jälleen ilmestyä Kansan Tahto -nimisenä, ei se vielääkään voinut täysin luottaa vapauteensa ilmaista näkökantansa julkisesti. Kemin lakon aikaiset kriittiset kirjoitukset viranomaisten ja hallituksen toiminnasta poikivat lokakuussa 1949 oikeusmi-

nisterin aloitteesta haasteen Oulun raastuvanoikeuteen. Kansan Tahto joutui jälleen samaan puolustustaistoon, mutta mielenkiintoista oli se, että em. arvojen liittäminen sosialistimaiden etiikkaan ei näyttänyt uuden päätoimittajan, Niilo Nikkilän mukaan olevan tarpeellista. Nikkilän oma poliittinen etiikka ja sen käytännön sovellus rakentuivat hänen sota-aikaisten kokemustensa (vankeus suomalaisessa keskitysleirissä), kylmän sodan realismin ja NKP:n linjan pohjalle, eikä hän täten antanut tilaa kriittisille arvioille ihmisoi-keuksien toteutumisesta Stalinin vainoissa tai DDR:n, Puolan ja Unkarin kansannousuis- sa. Kansan Tahton linja ja reaktiot heijastivat hyvin aikakauden kaksinapaista maailmaa, jolle oli ominaista sosialismin ja kapitalismin välinen, kaikille elämänalueille tunkeva kilpailu. Varsinkin kansainvälisiä asioita uutisoidessaan, oli kyse sitten kulttuurista, taloudesta tai muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta, Kansan Tahto sortui automaattisesti jaotteluun amerikkalainen ja länsimainen vastaan neuvostoliittolainen ja sosialistinen. Nikkilä pitäytyi puolustuskanalla Neuvostoliiton, sosialismin ja NKP:n suhteen, kritiikki kohdistettiin länsimaiseen yhteiskuntaan.

Sen sijaan sodanvastainen kirjoittelu, yleensäkin rauhan-työ, silloin kun se liittyi imperialisminvastaiseen taisteluun, oli vahvasti esillä 1950-luvun uutisoinnissa. Lehdessä keskityttiin myös aikaisempaa enemmän Pohjois-Suomen taloudellisen tulevaisuuden visiointiin, tuotiin esille arjen

työelämää, sen puutteita ja parannusehdotuksia. Erityisessä tarkkailussa oli hallituksen harjoittama talous-, alue- ja koulutuspolitiikka. Kotimaan politiikassa Kansan Tahto piti kiitettävästi heikomman puolta, tosin taiteilu hallitus- ja sitten oppositiopuolueen äänenkannattaja toi omat ongelmansa uskottavuuden ylläpitämiseksi.

Saarelan tutkimuksen mukaan Nikkilän aikana työväenliikkeen sisäisistä ongelmista keskusteltiin vain silloin, kun ne ilmenivät sosialidemokraattisessa liikkeessä. SKDL:n ja SKP:n linjassa ei ollut huomauttamista. Sen sijaan helmikuussa 1957 kuolleen Nikkilän seuraajaksi valitun Inton Kankaan päätoimittajakaudella ei vasemmiston erimielisyyksien piilottelu enää onnistunut. Sananvapaus oli Kankaalle vahvempi arvo kuin edeltäjälleen ja hän myös sovelsi sitä laajemmin. Aroistakin asioista tuli keskustella avoimesti, vaikka keskustelu välillä äityi kärkevästi, niin kun kävi SKP:n vanhoillisten ja uudistajien sanailussa. Lehti myös esitti Neuvostoliittoa kohtaan kritiikkiä, niin sen sisä- (NKP:n menettelytapa Hrushtshevin syrjäyttämisessä) kuin ulkopoliittikan (Tshekkoslovakian miehitys 1968) suhteen.

Kankaan alkukaudella Kansan Tahto teki myös kulttuurisia avauksia. Tavoitteena oli lopettaa yhteiskunnallinen eristäytyminen ja katsella elämää muustakin kuin poliittisesta näkökulmasta. Lehdessä alettiin muun muassa arvioida neuvostokirjallisuuden ja suomalaisten klassikoiden lisäksi länsimaista ja modernia suo-

malaista kirjallisuutta, viritettiin kansalaiskeskustelua arkipäivän kulttuurista ja annettiin arvoa myös populääri- ja nuorisokulttuurille. Monet lehden esiin nostamat teemat, kuten siviilipalvelus, homoseksualismi tai sukupuolikasvatus, olivat hämmentäviä osalle lukijoista, mutta niiden avulla Kansan Tahto halusi erottautua edistykselliseksi verrattuna muihin, pohjoissuomalisiin lehtiin, jotka asettuivat vankumatta konservatiivisten arvojen kannattajiksi. Saarelan mukaan avoimuus kuitenkin tyrehtyi 1970-luvulle tultaessa, jolloin Kansan Tahto jämähti osapuolijaon jalkoihin.

Saarelan tutkimus avaa laajan kuvan Kansan Tahdon tärkeiksi arvottamista sosiaalisista, taloudellisista ja poliittisista muutoksista Suomessa sekä niistä lehden sivuilla käydyistä keskusteluista. Samalla se paljastaa työväenliikkeen sisäisen dialogin ja liikkeen kipupisteet, jotka tietoisesti tai tiedostamatta nousevat esiin lehden sivuilla. Lukijan tutkimus kuljettaa, ei ainoastaan työväenliikkeen vaan yleensä suomalaisen yhteiskunnan menneisyyteen pohjoisen näkökulmasta tarkasteltuna. Saarela unohtaa kuitenkin yhden tärkeän näkökulman, sukupuolen. Vaikka lehden toimitus on selkeästi miesvoittoinen (lopussa olevan liitteen pohjalta laskettuna vain joka kuudes vakinaisen toimituksen työntekijöistä on ollut nainen, ja heitäkin palkattiin vasta 1940-luvulta alkaen), lehden uutiset ja sisällöt on tehty miesnäkökulmasta ja miesten arkea kosketavista aiheista eivätkä tasa-arvokysymykset ainakaan tämän

tutkimuksen mukaan nouse sisällössä esille, ei Saarela kommentoi sukupuolinäkökulmaa. Toki hän toteaa lehteen perustetun *Naistennurkan* vuonna 1947 ja viittaa toimittaja Anneli Pukeman kriittisiin, sukupuolirooleja käsitteleviin artikkeleihin, mutta jättää asian kokonaisuutena käsittelemättä. Pohjois-Suomen sorrettujen ja köyhien joukossa oli myös naisia. Jatkossa on syytä miettiä, miksi Kansan Tahto ei ollut myös heidän äänenkannattajansa?

Ulla Aatsinki